

LA REPÚBLICA LAICA

El marc polític de la nació catalana lliure que estem construint amb la lluita, i que instaurarem, és el d'una **República laica i igualitària**. En aquest article ens esforçarem per desbrossar el camí vers aquest objectiu necessari i políticament imprescindible. La clarificació de l'**aspecte ideològic i polític** general de la nova República, que anunciem en el títol, ens obliga a anar més enllà de les discussions programàtiques, a sobrevolar els problemes concrets en la definició d'objectius immediats i de punts comuns constitucionals que no pertoquen en aquesta proposta que centrem en els aspectes esmentats.

Descriure des de la perspectiva de l'anàlisi històrica materialista els conceptes de la superestructura política i ideològica i fer-ho vinculant-la amb els anhels igualitaris profunds de la revolució catalana que estem vivint, és l'objectiu d'aquest escrit. L'empresa no és fàcil perquè ens obligarà a entrar en un tema fonamental com la descripció del poder de l'Estat, la seva evolució i les seves contradiccions en el pas forçosament traumàtic de les estructures polítiques en una lluita que comporta la superació de les constriccions del capitalisme. I també a valorar la importància dels aspectes ideològics en la dominació en què es fonamenta el manteniment del capitalisme tardà.

Partim de la convicció que l'anàlisi crítica del Republicanisme i de la Laïcitat han de contribuir poderosament a fressar el camí cap a l'establiment dels principis fonamentals del nostre marc nacional de convivència tot ajudant a arraconar les ideologies reaccionàries i les manipulacions mediàtiques en què ens ofega el fariseisme avui instaurat en un sistema polític i ideològic en plena involució.

Dividirem aquest treball en els capítols següents:

Pàg. 2 - **1.El poder i les religions a l'alba dels temps**

Pàg. 3 - **2. La Tirania sotmesa a crítica. Teoria i pràctica social dels inicis**

Pàg. 4 - **3. Imperis i Repúbliques en el desenvolupament pre-capitalista**

Pàg. 6 - **4. Gènesi de la revolució catalana històrica**

Pàg. 9 - **5. Les idees de Les Llums enfront de les creences mítiques i religioses.**

Repercussions en les teories i pràctiques del republicanisme

Pàg. 12 - **6. El desplegament de l'igualitarisme i l'antiimperialisme. Repercussió als Països Catalans**

Pàg. 16 - **7. Crítica del liberalisme individualista i de les seves evolucions postmodernes**

Pàg. 19 - **8.Combatre les ideologies obscurantistes i reaccionàries aquí i arreu**

1.El poder i les religions a l'alba dels temps

En un principi era el poder i la suggestió de la paraula. I el poder la va fer seva i es va establir entre nosaltres. Amb aquest inici de caire 'evangèlic' volem expressar la importància de la ideologia a l'hora de l'establiment de les formes de poder; i aquest serà el fil que volem recórrer en aquest escrit.

La història de l'espècie humana, examinada a grans trets, és la descripció de ***la contradicció entre l'esperit cooperatiu, que ha anat exigint el desenvolupament individual i col·lectiu de la humanitat, i la pugna aferrissada per l'apropiació dels excedents*** que grups humans i minories dominants han anat portant a terme des dels temps reculats de l'aparició dels excedents generats en l'estadi de l'economia que coneixem com a neolític. En aquest treball posarem l'accent en les raons que han portat a l'aparició d'una estructura de poder d'unes minories damunt unes majories en una evolució creixent que ha estat interrompuda per explosions revolucionàries com a sortides a conjuntures que havien portat al límit aquesta contradicció fonamental.

S'acostuma a situar l'inici de la lluita de classes en el moment de l'aparició de la violència d'una minoria amb suport armat, un monopoli de la violència que anava garantint l'estabilitat del proto-estat naixent. La tesi d'aquest treball posa, però, l'èmfasi en un aspecte que ens sembla més determinant fins i tot que la violència mateixa, que és ***la justificació ideològica de la concentració del poder, de la injustícia que l'acompanyava, i de la violència*** que anava servint per al manteniment del poder. Fou ***la manipulació de la paraula*** allò que va permetre que la situació d'opressió que comportava la concentració del poder fos sostenible al llarg del temps i és així com les diferents mitologies i les diverses creences religioses han anat servint per a fer perdurar la injustícia primigènica que ha anat ofegant sectors socials amplis sota els dictats de minories dominants armades.

Han estat els ***mites ancestrals i les religions*** els fonaments de les ideologies que han anat difonent ***la concepció jerarquitzada, patriarcal i imperialista*** de les relacions humanes que ha arribat fins als nostres dies. La descripció de ***l'objectiu republicà*** i de l'alliberament de la persona humana es pot concebre, des de la perspectiva ideològica, com ***l'esforç per arraconar aquestes ideologies mistificadores del pensament de la humanitat i posar fi a la pràctica opressiva que en resulta.***

Els elements generals de la ***'mitologia de la desigualtat'*** (l'anomenarem així) han estat invariablement els següents: ***El gènere humà no és amo del seu destí*** perquè hi ha forces superiors que no estan al seu abast, que estan situades molt per damunt d'ell i incontrolables. El déu monoteista amb els seus àngels i sants, o els déus del politeisme en la seva diversitat i estructuració interna ***són una imatge permanent de la jerarquia que es vol imposar, justificant-la, sacralitzant-la.***

Com és sabut, la divisió en classes dels inicis havia anat creant castes intel·lectuals al voltant del poder, les quals alhora que amagaven zelosament el coneixement dels fenòmens naturals que escapaven a la intuïció del poble ras (com els desastres naturals, el moviment dels astres, els eclipsis etc.), se'n servien per a atemorir les masses subjugades. Les amenaces reals de la violència exercida amb la màxima crueltat i les amenaces imaginades i descrites amb detall entorn de condemnes de caràcter eternal (els inferns presents en les religions) combinades amb enganys sobre paradisos somniats, ***creaven un entorn envoltat de por i de falses esperances que han anat acompanyant la vida de les masses populars*** que han anat deambulant per aquesta 'vall de llàgrimes'.

No ha estat fins a ***l'esclat de la ciència moderna en èpoques relativament recents***, que el poder manipulador de les 'mitologies de la desigualtat' (mites i religions) ha anat perdent la seva força després de tot un seguit d'actuacions crítiques, de mobilitzacions i de ruptures. Ho mirarem de sistematitzar al llarg dels capítols següents.

Ens trobem, doncs, amb una veritable ***sacralització de la paraula*** en la seva forma oral o escrita (l'escriptura egípcia ja era denominada 'la paraula dels déus') una manipulació que es trobarà a l'arrel d'aquestes mitologies desigualitàries. És així com l'anomenat *homo sapiens* ha anat establint, en la seva evolució, un sistema d'organització social que ara arriba al seu límit de sostenibilitat. I serà així, en el moment actual, imprescindible actuar, amb coneixement de causa i un cop més, amb contundència.

2. La Tirania sotmesa a crítica. Teoria i pràctica social dels inicis

Les aproximacions a la idea d'una república com a forma de govern són força antigues. Considerades des de la perspectiva de recercar una forma de govern contraposada a la tirania ja van aparèixer a la Grècia i Roma de l'època clàssica. Plató a la seva obra *Sobre la Justícia (peri tês dikês)* ja tracta de les formes de govern i critica la tirania. En aquest sentit, dinamitza el diàleg a la recerca d'una realització política més justa i fonamentada en la veritat. I es decanta per l'aristocràcia, com a *govern dels millors*, confiant en la sistematització de l'educació per a afavorir la selecció de les *persones excel·lents*.

També es parla de la figura de Ciceró que exposà les seves idees a la seva obra *De re publica* (sobre la cosa pública) i d'aquest fet se n'ha dit després que hauria estat un dels primers teoritzadors de la República. Però el que es tracta en el que ens ha arribat de la seva obra és d'avançar conceptes sobre com s'ha de gestionar *la cosa pública*. El criteri central per a dirimir sobre la bonesa de la gestió pública és el *respecte al dret* com a idea fonamental. De les diferents formes de govern ja disposades, al seu temps, en *formes pures* i *formes degenerades* en tres parelles (Monarquia/Tirania, Aristocràcia/Oligarquia, Democràcia/Anarquia) Ciceró es decanta per la Monarquia que expressa, segons aquest autor, una forma de govern fort (al costat de les altres formes possibles com el 'govern dels millors' -aristocràcia- i 'el govern basat en els interessos del poble' -democràcia-). El fet és que aquestes reflexions entorn de la gestió de 'la cosa pública' es basaven en la creença en una *jerarquia natural* que predestinava les persones per a unes activitats i funcions socials predeterminades de manera que els ciutadans (o persones amb dret de decidir en es afers públics) eren tan sols unes minories, com és ben sabut.

L'aportació dels conceptes mítics tampoc no és absent, doncs, d'aquestes primeres reflexions clàssiques sobre les formes de govern. La recerca de la veritat en Plató es troba en el món de les idees i en l'assoliment del Bé Suprem. Segons aquesta línia de raonament només el filòsof pot ser un bon governant, proposta que reforça de fet l'escissió primigènica coneguda i analitzada pels historiadors materialistes entre el treball manual i el treball intel·lectual. Segons Plató (seguint Sòcrates) l'ànima humana es troba empresonada pel cos. I la felicitat se situarà en la benaurança de l'ànima que només podrà assolir el filòsof. Ciceró, al seu torn, assenyalava que els homes que s'hauran dedicat al govern públic gaudiran de l'eternitat. Els episodis de la història de Roma lligats a governs coneguts com a republicans no deixen de ser experiències de diferents combinacions de poder entre sectors dominants. No representen pas un avanç sensible en el sentit del ***govern del poble com ho seran les propostes republicanes que comentarem i que apareixeran força segles més tard***. I, des del punt de vista universal, la República romana

representa, al contrari, una empenta impressionant de les seves aventures imperialistes sota el conegut emblema del SPQR¹.

Les primeres experiències i reflexions entorn de les formes de govern ja neixen, doncs, empeltades de mistificació i no s'acaben de desempallegar dels mites. A tall de resum, podem dir que el que es desenvolupa en aquestes primeres reflexions i temptatives és l'aparició de **llampades d'esperit crític contra l'abús de la tirania** i altres mostres de 'degeneracions de la justícia' que porten a diferents assaigs de formes de govern intermitents com a resultat de conflictes establerts bàsicament entre els estaments dominants. El món de les idees continuava ofuscat i subordinat al pensament mític. No es pot dir, doncs, que s'aconseguís incidir aleshores en el cor de la qüestió republicana com veurem més endavant.

Fins i tot la universalitat mediterrània de la nova religió, **el cristianisme**, que va aparèixer en aquells moments al si de l'Imperi Romà, preconitzant la igualtat entre els homes i, per tant, posant en qüestió parcialment les bases de l'existència mateixa de les relacions de treball esclavistes, naixia enteranyinada per la mitologia religiosa pel fet que la igualtat es preconitzava en tant que tots els homes eren *fills de Déu*. Amb aquestes premisses, la nova religió es va inserir en la societat imbricant-se en les seves estructures de dominació i va acabar justificant-ne les injustícies i oposant-se aferrissadament a l'evolució del pensament científic perquè les forces de la natura i l'ordre suprem de l'univers havien de continuar regits per una autoritat sobrenatural administrada per una Església que creixeria a l'ombra de l'imperi i hauria d'encarnar les resistències més ferotges a la llum del pensament que havia d'anar maldant per obrir-se camí. Passaran segles abans que el nou paradigma ideològic que acompanyaria el naixement i l'expansió del cristianisme i d'altres religions ulteriors, no comencés a trontollar.

La complementació de les ideologies de la desigualtat amb noves aportacions ideològiques parcialment crítiques, és una de les evolucions del marc conceptual en una primera època: tot allunyant-se de la justificació de les formes d'opressió més cruels, hi ha afegit **un enfocament pal·liatiu. És el que podríem anomenat Ideologies mitigadores que es poden decantar vers la resignació** (com el Cristianisme), **vers la caritat** (com l'Islam), **vers la passivitat** (com el Budisme) ... Es tracta, en general, d'àrees de refugi i d'evasió de la realitat social en **l'ascetisme o la contemplació**.

3. Imperis i Repúbliques en el desenvolupament precapitalista

Amb l'aparició dels imperis mediterranis successius (fenicis, grecs, romans ...) es fa evident, en el nostre entorn, que l'evolució de les àrees de poder no és uniforme: les comunitats humanes més potents, per raons demogràfiques però sobretot per raó de la seva agressivitat bèl·lica, s'estenen amb molta més empenta que les altres tot arraconant i dominant les comunitats més febles. Veiem, doncs, un llarg període històric en què coexisteixen dues formes d'organització del poder de caire diferent: els Imperis (que travessen diverses fases expansives) i petites experiències polítiques (anomenades en alguns casos repúbliques) que es formen en àrees que, al llarg de diferents períodes, apareixen com a proveïdes d'una pacificació relativa².

Així durant segles s'han anat succeint imperis en diferents àrees del món, uns imperis que s'han basat en la conquesta de territoris i poblacions i que han passat per hegemonies variables. Tots els continents de la Terra en donen bons exemples: Dins l'àrea mediterrània, per exemple, els

¹ SPQR és la sigla del lema «Senatus Populusque Romanus» (el Senat i el Poble Romà) que va ser forjada a l'època republicana i va perdurar fins a la caiguda de l'Imperi d'Occident (476 dC).

² Són experiències que es poden exemplificar en les *polis* (ciutats) gregues de l'antiguitat clàssica i les ciutats itàliques del nord representades, per exemple, per la República de Venècia, sorgides de la crisi del feudalisme a partir del segle IX, amb totes les limitacions i contradiccions que hem exposat.

segles han vist el naixement, l'expansió i l'ensulsiada de fenicis-i-cartaginesos, romans, grecs-i-bizantins, àrabs, francs i fins i tot, efímerament, catalans. Seguits per turcs, espanyols i francesos. I continuats per anglesos-britànics etc. Al centre d'Europa els germànics (coneguts com a "cavallers teutons" en una època més estrictament militaritzada) anaven imposant la seva primacia demogràfica i bèl·lica; i, paral·lelament a l'expansió de l'Imperi rus, anaven fagocitant diferents pobles que no comptaven amb organitzacions polítiques i militars tan poderoses.

L'Àsia coneixia també l'expansió de grans imperis, els més destacats dels quals eren l'Imperi Xinès i l'Imperi de l'Indostan que s'anaven articulant ja des d'abans de l'era cristiana. Ni l'Àfrica ni Amèrica escapaven a aquesta tendència: L'extensió dels imperis de Ghana, Hausa, Mali, Songhai etc. a l'Àfrica; i els imperis Inca, Maia i Asteca, entre d'altres, a Amèrica, permeten de fer aquesta generalització.

És pertinent remarcar que aquest fenomen de l'expansió universal dels imperis era reforçat per les ideologies de la desigualtat que havien anat donant cobertura a aquest afany conqueridor per mitjà de dues creences mítiques principals: D'una banda els **elements jeràrquics** que ja hem esmentat adés com a continguts i explicitats en les idees religioses; i, d'altra banda, la **justificació, també d'arrel religiosa, de l'agressivitat contra totes aquelles poblacions que, essent considerades infidels**, havien de ser conquistades per a poder ser "civilitzades" convenientment. El naixement d'una nova religió, que fa parcialment el relleu al cristianisme que hem esmentat, nascuda també al pròxim orient, l'Islam, exemplifica molt bé la funció d'aquest aspecte de l'agressivitat expansiva. El nom 'del déu més gran' (Al-lahu Akbar) va acompanyar la construcció progressiva d'un imperi i una societat marcades fortament per la ideologia mítico-religiosa, una ideologia que ha mantingut àrees importants en un fanatisme exacerbant fins als nostres dies.

Podem veure, doncs, que **l'imperialisme** és el cor de la nova projecció de la ideologia de la desigualtat que s'expandeix agermanada amb les creences mítiques i religioses, una pràctica agressiva que encara havia de veure una radicalització molt accentuada amb l'expansió del sistema capitalista tal com ho exposarem més endavant.

En aquest moment és lògic demanar-se si tota l'agressivitat que es va desplegar en aquest període va trobar alguna reacció popular. Podem respondre, a aquesta qüestió, que sí que hi va haver reacció però va resultar molt limitada, de tal manera que l'ofensiva d'un imperialisme i la ideologia religiosa que el justificava acabaven portant a fenòmens de polarització com el que va oposar el món islàmic amb el món cristià durant segles. Ara bé, la pertinència de les guerres degudes a les ambicions imperialistes envers els pobles veïns i a la confrontació de Blocs enfrontats també per les ambicions imperialistes, anaven rosegant les consciències de la població i **acabaven incidint en forma de canvis en els continguts ideològics**. Una primera conseqüència en serien les successives **desviacions del dogma de la religió cristiana** que s'havia anat integrant al poder polític dominant fins a erigir-se, en la figura del Papa, en un veritable àrbitre entre els poderosos i una font de justificació permanent de l'ordre imperial i de l'immobilisme social.

Alguns Ordes monàstics nous i, sobretot, algunes heretgies seran el reflex d'un cert **rebuig de l'ordre polític i eclesiàstic**. Com a element especialment remarcable per la seva repercussió convé recordar la Gran Mutació religiosa que es va produir a Europa amb la irrupció, al si del cristianisme, d'**esglésies que no reconeixien l'autoritat del Papa de Roma**. Però, un cop més hem d'observar que, malgrat els elements crítics, **la ideologia imperant es manté dins els termes mítics** que hem denunciat i que cal remarcar que són inherents a les creences religioses.

El desenvolupament de la contradicció entre el Poder opressiu i la Llibertat-Solidaritat col·lectiva es trobava encara en una primera fase que pren la forma de diferents corrents que s'oposen a les formes més estridents dels abusos de la Tirania (i, per tant, a les diferents formes d'autoritat despòtica imposada, es digui Monarquia o Papat). Però, com hem comentat, aquest esperit crític no arriba a desempallegar-se de les ideologies obscurantistes de la desigualtat. **Amb el desenvolupament del capitalisme**, com ja ho hem apuntat, **les contradiccions econòmiques, socials i ideològiques prendran una nova dimensió**. Ho desenvoluparem en capítols ulteriors.

4. Gènesi de la revolució catalana històrica

Allò que la gran historiadora Eva Serra ha anat posant al descobert com a formes de la *revolució catalana* no ha estat pas un sol fenomen puntual (com ho podria ser el conflicte que va aparèixer amb la Guerra dels Segadors, per exemple, que ella havia estudiat tan bé) sinó el resultat de **l'aparició progressiva al si de la societat catalana d'una concepció de les relacions socials que contrastava amb un entorn triplement hostil**.

El poble català ja des del seu naixement va ser observat amb un profund recel per les forces imperialistes que anaven amenaçant l'entorn i pels capitosts religiosos sempre disposats a donar-los suport. Els estats naixents d'Espanya, de França i els Papes de Roma han anat combatent, amb les prohibicions i també amb les armes, d'una manera ben cruenta, l'expressió política dels principis que han anat conformant socialment la nació catalana.

La ideologia social de la nació catalana i el seu entorn natural, l'àrea occitana, amb l'addició de la Llombardia, com s'ha anat descobrint, anaven configurant un espai europeu allunyat de les autoritats imperialistes i bel·licistes de l'època. Els costums socials que s'anaven desenvolupant en l'entorn d'aquesta gran àrea del sud d'Europa ja d'ençà de la Baixa Edat Mitjana contrastaven fortament amb les formes de poder que s'anaven congriant al voltant dels Estats Francès i Castellà fortament militaritzats i governats per monarquies de caire despòtic que establien un triangle opressiu amb el suport permanent del Papat.

És aquí on apareixen 'heretgies' famoses (com les dels càtars i els valdesos) i es van establir unes formes de noves relacions socials i culturals que la ideologia dogmàtica qualificava de 'degenerades' que incidien en la manera de concebre el poder i la vida col·lectiva. Al cor del territori de la Llombardia i d'Occitània es desenvolupà als segles XII i XIII el catarisme, corrent religiós que posava en dubte el poder de l'Església de Roma i l'autoritat papal i, criticant el luxe i les riqueses de la jerarquia cristiana, predicava i practicava la pobresa, enaltia la dona i afavoria el conreu de la cultura. La raó de fons de la Croada decretada pel papa contra els càtars occitans (coneguts com a *albigesos*) era el perill que veien, en aquelles noves formes de vida, de pèrdua del control d'un territori fèrtil, amb una població culta i rebel. Calia tallar de soca-rel aquella evolució perillosa i fou el rei francès l'instrument per a posar fi a aquella possibilitat temuda. L'extermini de la població de Besiers (cremada dins l'església on s'havia refugiat, l'any 1209) és un dels episodis més cruels de l'ocupació militar que causà estralls per tot arreu del Llenguadoc.

La intervenció del rei català Pere el Catòlic a Muret (1213) acaba en una desfeta i amb la mort del monarca. De resultes d'aquest fet, el mes de novembre de l'any 1215, el quart Concili de Laterà reconegué, com a comte de Tolosa, el baró militar, cap de la croada francesa, Simó de Montfort, desposseint-ne Ramon VI, que s'havia hagut d'exiliar a Catalunya, després de la batalla de Muret. Però com que aquesta via no va prosperar, per a acabar la conquesta, el rei Lluís VIII de França dirigí una nova croada però amb resultats inesperats perquè aquest rei francès hi morí l'any

1226. La pressió contra Occitània continuà en forma de repressió arreu del territori Llenguadocià³, imposant fins i tot prohibicions comercials a tota la població amb territoris sota dominació francesa, pròxims, per tal de forçar un pacte matrimonial i unes condicions de descendència que van acabar incorporant el territori tolosà als dominis del rei Felip III de França.

L'objectiu imperialista de les Croades contra el Llenguadoc era així posat en evidència. Aquest conflicte en territori llenguadocià és una de les múltiples expressions de l'enfrontament del rei de França i el Papa de Roma amb Catalunya⁴. Aquest episodi ens serveix per a posar en evidència la manera com la ingerència imperialista és un dels elements fonamentals que han anat estroncant les possibilitats de l'evolució democràtica de la nostra societat.

El poble català no era, doncs, un poble dòcil, ni dominable fàcilment, per mitjà de l'autoritat religiosa. L'existència d'una pagesia que havia hagut d'ocupar durant segles terres de frontera inestables, per la qual cosa, els primers segles de l'expansió territorial, anaven normalment armats, feia que els abusos de les classes dominants no fossin tan fàcils com en altres indrets d'Europa. Aquesta situació també es reflectia en la condició del poder reial que era sotmès a limitacions perquè el poble maldava per a obtenir garanties contra els possibles abusos, una situació molt diferent de la que tenien els monarques de Castella, per exemple que governaven amb un poder reial absolut.

Com a complement a aquesta situació que presagiava la revolució catalana sempre latent, cal afegir que el control de la ideologia religiosa hi era afeblida també a causa de la generalització d'un clima de rebuig als dictats de l'església en la vida quotidiana. Per al papa de Roma els catalans eren un poble de descreguts i de renegaires⁵.

Així, doncs, en el cas de la nació catalana, l'esperit de revolta s'ha anat mantenint al llarg dels temps i ha anat evolucionant cap a formes polítiques i socials que poden ser qualificades de republicanes. El rebuig a les tropes estrangeres, castellanes i franceses, s'ha anat fent sentir llargament i han estat sovint un factor clar que ha encès les revoltes. La coneguda Guerra dels Segadors (estudiada per Eva Serra ja ens els seus anys joves) ens pot servir d'exemple paradigmàtic. La presència de tropes castellanes durant les guerres entre França i Espanya en ocasió de la Guerra dels Trenta Anys (1618 - 1648) va portar a cometre grans mals arreu del territori, actuant verament com un exèrcit d'ocupació.

Un altre detonant de la revolta fou la crisi de relacions polítiques entre les institucions catalanes del Principat (Generalitat i Consell de Cent) i la monarquia hispànica, a causa fonamentalment de les seves pretensions fiscals per sufragar les guerres en què el poder castellà estava implicat. La norma coneguda com a *Unió d'Armes*, que volia forçar la participació del poble català a les aventures imperials castellanes, atemptant contra els principis de les Constitucions catalanes, completà el grau d'indignació popular que presagiava la revolta. Quan el rei espanyol ordenà que el seu exèrcit restés a Catalunya cosa que representava augmentar la càrrega fiscal i la pressió sobre la pagesia i damunt tot el país, la revolta s'anà estenent. I finalment va arribar a

³ Recordem la massacre de la crema dels càtars a Montsegur l'any 1244, com a símbol de les nombroses fogueres que es van encendre arreu del territori per a cremar-hi els *bons homes* (que és com es denominaven els seguidors de la nova religió, dins el propi territori).

⁴ Els enfrontaments amb els angevins (nom d'una dinastia expansionista francesa) a l'àrea de Sicília, Malta i Nàpols en serien uns altres episodis.

⁵ Caldria estudiar l'arrelament històric del costum de renegar que involucrava en les expressions blasfemes contra Déu i tots els sants la majoria dels estaments socials. És conegut, per exemple, el costum de la noblesa catalana de llançar la imprecació poc respectuosa amb la norma religiosa "Pel cul de Déu!" un renege que ha transcendit a l'escriptura i que ha estat posat fins i tot en boca del rei En Jaume.

Barcelona on també van intentar allotjar la tropa; però el Consell de Cent (el govern municipal) s'hi oposà frontalment.

Els revoltats van justificar la rebel·lió principalment amb arguments religiosos, acusant l'exèrcit hispànic d'haver comès impunement sacrilegis contra el Santíssim Sagrament perquè havien cremat diverses esglésies, a més d'haver comès actes de violació de dones arreu del país.

El 7 de juny de l'any 1640, en el que es coneix com el Corpus de Sang, la revolta dels segadors es va iniciar a Sant Andreu de Palomar quan sometents de diverses poblacions i pagesos que baixaven a contractar-se per a la sega, van decidir marxar contra les forces del comte-duc d'Olivares, que es mantenien a Catalunya un cop acabada la guerra contra França i que saquejaven poblacions i violaven drets bàsics dels seus habitants.

El 16 de gener de 1641, davant l'alarmant penetració de l'exèrcit castellà, Barcelona es va preparar per defensar la ciutat de les tropes espanyoles. I, en aquesta situació, Pau Claris al capdavant de la Generalitat de Catalunya **proclamà la República Catalana**, acordant una aliança político-militar amb França. El 26 de gener de 1641 la Generalitat obtingué una **victòria militar** important en la **batalla de Montjuïc** que obligà l'exèrcit castellà a retirar-se. Finalment la confrontació es clogué amb el Tractat dels Pirineus entre Espanya i França l'any 1659 amb els resultats coneguts.

Aquest episodi de la Història de Catalunya, més enllà dels resultats territorials més vistents, és **una bona mostra de l'evolució de la contradicció entre l'esperit republicà i les agressions imperialistes**. I com hem exposat als capítols precedents es tracta d'una evolució contradictòria i limitada per diferents raons:

- Perquè finalment el resultat de la confrontació resta subordinat als interessos de les dues monarquies imperialistes enfrontades que acaben trossejant el país.
- Perquè la intervenció de la ideologia religiosa (que com sabem sempre actua com a element distorsionador pel fet que desdibuixa les contradiccions) es va mostrar encara viva en el conflicte, associada a les aspiracions dels revoltats⁶.

Aquest caràcter revolucionari català, forçat pel context de les agressions imperialistes, no eximeix, doncs, com sabem, d'haver recorregut els nostres monarques i cavallers medievals als referents religiosos (a 'Déu nostre senyor i a santa Maria', per exemple, a l'hora d'emprendre a Salou la conquesta de Mallorca) ni d'implicar-se en episodis expansionistes i bel·licistes Mediterrània enllà.

La revolució catalana històrica arreu de la nació (caldria incloure-hi també diferents revoltes socials importants contra el règim feudal com la dels Remences i les guerres de Germanies arreu dels Països Catalans) és l'expressió, doncs, de la contradicció soterrada entre els interessos populars i les agressions absolutistes i imperialistes. Però, com ho hem apuntat, malgrat algunes victòries parcials i, sobretot, havent posat en evidència l'opressió i la capacitat de resistència, trigaria encara un cert temps a entrar en la seva fase de maduració.

Serà probablement amb les **lluites de resistència contra l'ocupació enfront dels borbons espanyols i francesos** que van sotragar d'una punta a l'altra els Països Catalans després del

⁶ Es conegut que els segadors revoltats escolliren per ensenya el Sant Crist de la parròquia de Sant Andreu i proferiren crits de la mena de: Visca la terra!, Muiren los traïdors!, Muira el mal govern!, Visca Catalunya i els Catalans etc. en què no hi mancaven els de caire religiós com: *Visca la fe de Crist!*

Tractat dels Pirineus (el 1659) i fins a la fi de la guerra d'ocupació espanyola (l'any 1715), on ja es mostren uns fonaments polítics més clars en defensa de les 'lleis de la terra'⁷.

5. Les idees de Les Llums enfront de les creences mítiques i religioses. Repercussions en les teories i pràctiques del republicanisme

És sabut que *l'aparició de la classe burgesa a Europa* fou allò que havia de portar a l'evolució de les societats del Continent vers canvis importants en el pla ideològic. El fenomen social de fons d'aquests canvis és el fet econòmic i social d'haver-se format, en molts punts d'Europa, una burgesia urbana com a element que comença a trencar, ja a partir de la Baixa Edat Mitjana, la rígida jerarquia del feudalisme i permet el desenvolupament d'un pensament que es comença a allunyar de les constriccions de l'Antic Règim. En aquesta mateixa onada apareixen les Repúbliques burgeses de les quals són bons exemples les ciutats llombardes i venecianes que hem esmentat. La primera ruptura clara amb les 'mitologies de la desigualtat' té lloc com a conseqüència d'aquest trencament amb la ideologia lligada al feudalisme i a la monarquia. Apareix amb l'allunyament ideològic conegut com la Il·lustració o **Les Llums** del XVIII que *va promoure el progrés, el racionalisme i la llibertat* en contra del poder reial, la noblesa i l'obscurantisme catòlic.

Aquesta ofensiva ideològica de Les Llums va despuntar a França, al Regne Unit i a Alemanya a finals del segle XVII i, tot seguit, es va estendre a altres àrees d'Occident durant el segle XVIII, anomenat el *Segle de les Llums*. Al llarg d'aquell segle, malgrat que en els cercles del poder es van mantenir les característiques bàsiques de l'Antic Règim, *l'intens impuls demogràfic i econòmic i l'eclosió del pensament il·lustrat*⁸ van obrir les portes a una època de revolucions representades finalment per l'esclat de la *Revolució Francesa* (1789-1799).

La il·lustració mostra, però, uns *límits en el camp de les realitzacions polítiques* efectives i duradores: Té una primera explosió social i política en la Revolució Francesa i la proclamació d'uns principis abstractes clars de *Llibertat, Igualtat i Fraternitat*, però que són ben aviat engolits per les formes de poder del capitalisme naixent que transformen ben aviat l'esclat popular en monarquies parlamentàries i dictadures imperialistes - napoleòniques (1804-1814), prussianes, russes etc.-. És en aquest context com apareix ja a principis del segle XIX la coneguda 'Santa Aliança' un pacte entre poders reaccionaris que uneix a París l'any 1815 els estats d'Àustria, Prússia, Rússia, als quals s'hi afegiria el Regne Unit i més tard França (1818), de manera que esdevindrà la famosa *Quíntuple Aliança*.

El desplegament de les idees republicanes en el camp de la política serà, doncs, lent i contradictori perquè l'oposició a l'Antic Règim es configura amb una gran varietat d'interessos socials diferenciats. L'episodi de la Revolució Francesa amb tot el seu desplegament i contradiccions⁹ i la seva fi, amb l'adveniment del règim imperialista i militarista de Napoleó, és una bona mostra de la divergència entre les propostes revolucionàries d'arrel popular i les

⁷ És a dir, que és quan s'estén socialment la consciència de defensar unes formes de gestió política contràries a l'absolutisme, com l'existència d'un Tribunal de Contrafaccions i altres normes de caire garantista que l'absolutisme borbònic havia liquidat. Un patriotisme polític d'arrel popular comença, doncs, a prendre forma.

⁸ És important remarcar que aquesta evolució econòmica i ideològica havia estat conseqüència de l'expansió colonial europea que havia anat segrestant un gran nombre de recursos i coneixements al llarg d'anys successius de saqueig colonial.

⁹ Entre les contradiccions en l'àmbit de la Igualtat cal assenyalar particularment la negació explícita de la reivindicació de la igualtat per a les dones.

concepcions del republicanisme liberalista¹⁰. La Segona República Francesa (1848-1852) torna a repetir el procés que acaba en un nou Imperi. El fet és que **els règims republicans no s'estabilitzen aleshores a Europa i es van consolidant principalment com a resultat de moviments nacionals d'antigues colònies**: un primer cas emblemàtic és la Independència dels Estats Units d'Amèrica (1776), un procés que serà seguit al llarg del segle XIX per un reguitzell d'independències arreu del Continent americà. És així com sorgeixen, després de processos complexos, nous poders de base republicana. A Europa aquesta mena de canvis hauran d'esperar l'ensorrament dels Imperis que tingué lloc a la fi de la Primera Guerra Mundial.

* * *

El desenvolupament del republicanisme com a moviment polític és, doncs, un procés complex perquè podem observar que les idees del Segle de les Llums s'estenen tenint en compte almenys **tres factors** que intervenen en el procés d'encarnació en la política: **les Idees revolucionàries del segle XVIII, les revoltes antimonàrquiques i també les revoltes antiimperialistes**. I, en la **pràctica dels primers temps s'estenen almenys per la via liberalista i la via popular**, que des de l'inici prenen camins prou diferenciats: les idees que van esclatar a la fi del segle XVIII en els lemes de Llibertat, Igualtat i Fraternitat, prenen forma concretament, per una banda, en **un moviment secretista (la Francmaçoneria)** i, de l'altra, en una multitud de **lluites i revoltes populars**.

La **Francmaçoneria** es pot entendre principalment com una societat secreta filantròpica i humanista que actua en la clandestinitat com a mitjà d'evitar la forta repressió de part de les forces de l'Antic Règim que s'anava veient amenaçat arreu d'Europa. Nascuda al voltant de les persones il·lustrades dels gremis de les grans construccions van creant una xarxa d'influències que tindrà un abast internacional. Les primeres experiències neixen ja al segle XIII i al segle XVIII troben el seu apogeu amb la fundació de les grans Lògies. Però, a parer nostre, tot i les raons que motiven els seus orígens, la francmaçoneria no va ser verament una forma madura del pensament republicà perquè encara estava empeltada d'aspectes ideològics confusos i, si es vol, contradictoris: cerimonials de caire cavalleresc que mostren l'enyor per les formes de l'Antic Règim, creença en un Ésser Superior (El Gran Arquitecte de l'Univers) tot mantenint un cert to elitista emparant-se en el seu secretisme. Però, com en altres experiències d'aquesta època de transició, cal reconèixer que la francmaçoneria va anar ajudant a crear un paisatge de fons que afavoriria al llarg dels segle XIX i XX el desenvolupament del republicanisme polític.

La primera cosa que podem dir, en l'aspecte de la pràctica política, és que **l'eclosió del republicanisme com a moviment polític és paral·lela als diferents processos concrets d'enfonsament de l'Antic Règim**, un sistema basat, com sabem, en la Monarquia que apareix revestida del seu conegut aspecte agressiu i bel·licista, és a dir, d'un imperialisme creixent. **I aquests processos d'enderrocament de règims monàrquics tindran lloc al llarg dels segles XIX i XX**. Convé advertir, però, que es tracta d'experiències generalment incompletes des del punt de vista polític i ideològic, amb retrocessos (retorn a l'antic règim, règims parlamentaris monàrquics etc. amb el paper de les religions establert per diferents pactes, explícits o tàcits, de reconeixement mutu entre el poder polític i el poder religiós). L'onada de les Repúbliques independents americanes n'és un bon exemple. I, és interessant de remarcar que, en molts casos, el **'patriotisme d'estat'** és la ideologia que acostuma a fer de complement, dins el 'conjunt ideològic de dominació', per al manteniment de les formes d'opressió social i les expansions imperialistes i les seves concepcions militaristes. La ideologia oficial i oficiosa dels

¹⁰ Anomenem aquestes posicions com a 'liberalistes' perquè es fonamenten en el liberalisme. Evitem així l'ambigüitat del terme liberal que es fonamenta en una no demostrada defensa de la llibertat des d'aquestes posicions. Hi insistim al capítol 7.

EUA, per exemple, és un cas clar de manteniment de mites religioso-patriòtics que han justificat agressions imperialistes. Els líders d'aquesta mena de règims sempre tenen déu (o al·là, o jahvè) a la boca per tal de encobrir els seus crims. És, de fet, el que s'ha dit, el parlamentarisme burgès, regit per la ideologia liberalista-individualista que s'ha prolongat fins als nostres dies.

Tornem a insistir en el fet que **la ruptura amb l'antic règim i amb la seva ideologia de caràcter mitològic-religiós-estatalista-imperialista** té els seus inicis més clars en la revolta inacabada de **la Comuna de París¹¹ i en les revoltes obreres i populars** que es van succeir d'aleshores ençà.

Es tracta, doncs, d'un procés iniciat ja fa molts anys però d'una manera incompleta i que les anàlisis massa superficials no han ajudat gaire a aclarir perquè els principis que regeixen la política, dita democràtica, es mantenen, de manera molt important, en l'ambigüitat d'uns conceptes vagues de caire parlamentarista formal.

* * *

A tall de síntesi és oportú de fer unes darreres aportacions, en termes generals, al capítol present, fent referència a les diferents formes principals de **desenvolupament del republicanisme** en tant que moviment polític.

Una premissa important en aquesta anàlisi crítica és que **la defensa de la Llibertat la Igualtat i la Fraternitat** no es pot portar a terme en abstracte si volem arribar a una valoració política arrelada en la vida social dels pobles, les nacions i les classes, en el món capitalista. Cal fer un esforç important per a **analitzar** aquest fenomen polític **tenint en compte les contradiccions socials, econòmiques i polítiques i els contextos repressius i ideològics**.

Les bases genèriques del republicanisme (segons les definicions més usuals, seguint els pares del republicanisme), són d'una banda, **que el cap d'estat no sigui hereditari** i també que el règim pugui ser més o menys **presidencialista o parlamentari**. Però, des del nostre punt de vista, l'anàlisi crítica ha d'anar més a fons. El fet és que els règims polítics que han anat apareixent al voltant de les referències republicanes, s'han anat transformant en artefactes que formalment reconeixen els avanços de la Ciència (positivisme) i es diuen seguidors del progrés encetat amb el Segle de les Llums, però ben sovint **amaguen la desigualtat interna i les opressions de l'imperialisme arreu del món; i deixen de banda la consideració del paper de la religió tradicional** més enllà de la simple 'neutralitat' i sense clarificar adequadament el rol de la ideologia social mítico-religiosa en el seu aspecte històric com a 'ideologia de la desigualtat', un rol que continuarà essent fonamental com a factor auxiliar de caràcter reaccionari.

Una primera aproximació general que es pot fer, en aquest sentit, és que **la ideologia liberalista-individualista (1) ha dominat la dinàmica de molts estats capitalistes** que han succeït les monarquies absolutes fins als nostres dies. La reclamació de la justícia i la igualtat que ha existit en tota la història de la lluita contra la tirania i l'absolutisme monàrquic ha donat lloc, en un nombre important de casos, a **uns principis ideals que feien referència a la igualtat i la justícia**, però d'una manera formal, **aliena a les contradiccions socials i a la vida quotidiana d'amplis sectors populars**, de tal manera que desvirtuaven el sentit mateix de les aspiracions republicanes.

¹¹ Una experiència de lluita analitzada com és sabut per Marx a la seva obra *La Guerra Civil a França*.

En un segon nivell d'anàlisi crítica **(2)** podem observar també l'existència duradora d'un **republicanisme** que podem anomenar **escolàstic**, establert damunt uns principis com els següents:

-No hi pot haver llibertat si no hi ha igualtat.

-Cal establir un seguit de **condicions per a la gestió pública**: separació de poders, limitació de mandats i de concentració de càrrecs, possibilitat de revocació ...accés general a la informació, promoció de la participació (referèndums etc.), selecció dels càrrecs només per la idoneïtat; divisió de poders (legislatiu, executiu, judicial) etc.

I en un nivell encara més fonamentat en la crítica partint de les contradiccions socials, existeix el que podríem anomenar **republicanisme popular** (crític i participatiu) **(3)** que afegeix a les condicions esmentades una **anàlisi crítica del context socioeconòmic i ideològic**.

Així, des del punt de vista de les **pràctiques ideològiques i socials associades a cadascuna d'aquestes concepcions**, podem observar que:

(1) El republicanisme liberalista es basa **en l'individualisme i el benefici capitalista** i continua **vinculat fortament** a les ideologies mítiques de la desigualtat, en una mesura més o menys explícitada.

(2) El **republicanisme escolàstic** es basa en una anàlisi simplificadora (adialèctica) de la realitat social i es fonamenta en principis morals abstractes, com l'ètica de la solidaritat i **té arrels en la ideologia caritativa del cristianisme primitiu o reformat (protestantisme)**. Justícia, Veritat, Bé Comú etc. Com a norma de conducta pot donar suport a la laïcitat¹² en l'esfera pública.

(3) I el **republicanisme popular (crític i participatiu) que és ideològicament materialista i per tant rebutja les ideologies mítiques i la gestió pública que s'hi fonamenta**. Com a norma de convivència preconitza la laïcitat a què hem fet referència al paràgraf precedent. I hi manté una insistència fonamental¹³.

Una anàlisi global del republicanisme que vulgui entendre la realitat social i política del present ha de poder observar i determinar la relació d'aquestes diferents expressions del republicanisme amb la ideologia dominant en cada cas i amb les formes polítiques estatals corresponents que, al llarg dels darrers segles, han sofert una evolució intensa (com ho tractarem al **capítol 7** on exposem la **Crítica del liberalisme individualista i de les seves evolucions postmodernes**).

6. El desplegament de l'igualitarisme i l'antiimperialisme. Repercussió als Països Catalans

Com bé afirmen un bon nombre d'historiadors i analistes (com Karl Marx, mateix, com hem assenyalat adés) una primera expressió de la **superació de l'estat burgès** té lloc durant la **Comuna de París** però, com sabem, aquesta experiència és esclafada per la reacció. L'ofensiva popular es desplega al llarg dels dos segles XIX i XX. Ho descrivim, tot seguit, però abans convindrà precisar breument les condicions socials i polítiques dominants en aquell context en què s'enfrontaran les temptatives igualitaristes i anticapitalistes amb el poder establert.

En el que podríem anomenar una **segona fase imperialista**, podem observar com es va configurant un estadi superior de l'expansionisme i la confrontació: és **el període que podem**

¹² Entenem la laïcitat com el principi de no ingerència de les creences de tipus religió en la vida pública. Desenvoluparem breument aquest concepte important al capítol 8.

¹³ El present escrit se situa en aquesta perspectiva com anirem desenvolupant en els capítols següents.

anomenar més pròpiament colonialista, en què els estats europeus més agressius estenen la seva influència arreu dels continents. En una primera fase, Espanya i Portugal havien establert colònies sobretot a Amèrica i, menys intensament, a l'Àfrica i a l'Àsia. I França mantenia la influència colonial principalment al nord d'Àfrica. La segona fase imperialista coneguda més explícitament com a **colonialisme** és protagonitzada principalment per l'Imperi Britànic amb una expansió extraordinària (1890-1910); i, dins Europa dos altres imperis també s'havien anat expandint com l'Imperi Austríac (i Austrohongarès) i el tsarisme Rus.

La Primera Guerra mundial restablirà una pau que dona pas a una nova hegemonia, una pau que serà efímera perquè una Segona Guerra Mundial esclata al cap d'una vintena d'anys. La mitologia religiosa-imperialista arriba al seu apogeu, i la confrontació internacional serà molt més violenta, com apareix pel fet que l'anomenada **segona guerra mundial** es clou amb el fenomen militar atroç que són les matances multitudinàries de població civil originades per les explosions successives i massives de sengles bombes atòmiques¹⁴.

S'arriba així a la meitat del segle XX amb contradiccions molt greus que han acabat consolidant, entre altres realitats polítiques, monstres estatals com Espanya, Itàlia i França construïts damunt amalgames de pobles diversos sotmesos a un únic dictat i sistema de conformació nacionalitària. Es reforça l'*Estat integral i integrista* com a expressió d'un marc uninacional de gestió que facilita la dominació damunt el territori sotmès. I tal com ho hem apuntat al capítol precedent, es desenvolupa fortament una ideologia fonamentada en el **patriotisme d'estat** com a instrument per a combatre les lluites anticolonials i antiimperialistes.

És en aquest context on es desenvolupen, arreu del món, **les lluites d'alliberament nacional** que portaran a l'aparició d'un nombre important de nous estats al llarg del segle XX. Malgrat que, en un nombre elevat de casos, es tracta de nous estats que mantenen diferents formes de subordinació amb l'antiga metròpoli (neocolonialisme), l'existència de nous estats independents ha representat, en conjunt, una dificultat afegida per als Estats colonialistes i globalment un avanç cap a la igualtat internacional.

El fet és que, al llarg del segle XX té lloc una confrontació fonamental a nivell internacional en què diferents moviments populars posen en qüestió les formes de dominació. El republicanisme s'expressa aleshores, d'una manera clara, per la **propagació dels principis igualitaris i antiimperialistes**. El moviment obrer que s'havia anat organitzant d'ençà de la meitat del segle XIX esclata en forma de moviments revolucionaris que, arreu del món, posseeixen una important força transformadora. Es multipliquen les lluites contra l'opressió: més enllà del moviment obrer d'àmbit sindical es desenvolupen alhora els moviments d'alliberament de caire nacional-popular, es va reforçant el moviment feminista, les lluites antiracistes, el moviment ecologista etc. Aquesta és la base del republicanisme popular que té com a fonament el combat contra l'opressió i alhora contra l'alienació ideològica combinada amb la defensa creixent de la laïcitat com a marc bàsic d'actuació.

La revolució russa, que esclata l'octubre del 1917 posant fi al règim abjecte i profundament reaccionari del tsarisme rus, tindrà una repercussió fonamental en aquesta conjuntura. Creiem que no s'ha valorat prou **la importància internacional de la Revolució d'Octubre**: no va ser tan sols un exemple de lluita popular de transformació social que va posar fi a un règim despòtic i

¹⁴ Les amenaces bèl·liques es perceben a partir d'aleshores en la seva capacitat real d'extermini de l'espècie humana i s'estableix un fòrum internacional polític (l'ONU) per a vetllar per la seguretat i la cooperació partint dels principis dels drets humans la igualtat i l'autodeterminació. Fins al moment present s'ha evitat la guerra atòmica però els principis fonamentals declarats no han estat respectats ni s'han aturat les dèries imperialistes de les anomenades grans potències.

reaccionari, sinó que ha contribuït d'una manera decisiva a canviar la cara política del món. L'extensió internacional de la solidaritat obrera i, sobretot en el pla polític, **la proclamació i la propagació del dret inalienable de les nacions a l'autodeterminació** és un tret indiscutible de la Revolució d'Octubre i de la visió estratègica del seu líder, Lenin; es tracta d'un impuls essencial que ha transformat la faç de la terra. Ho he remarcat en altres treballs on he mostrat que cal posar en qüestió la magnificació que els líders del capitalisme han fet dels punts del president Wilson dels EUA, vanagloriat exageradament, a parer meu, per la diplomàcies internacionals d'Occident¹⁵.

L'extensió dels moviments antiimperialistes arreu del món¹⁶ ha fet recular els sistemes d'exploració de les metròpolis occidentals que han anat entrant en processos seriosos d'involució política i ideològica, tal com ho exposem al capítol 7 següent.

* * *

En el període d'expansió del republicanisme a escala mundial apareixen al nostre país experiències laiques i igualitàries amb corrents ideològics poderosos. Com la francmaçoneria que ja hem comentat i l'anarquisme, més recent, amb unes formes primerament ideològiques; i, més tard, amb incidència en la pràctica política.

La idea republicana catalana s'ha anat expressant, amb el pas del temps, per mitjà d'organitzacions i experiències socials i polítiques. I cal assenyalar que ho ha fet **en un context polític i ideològic hostil** que descrivim breument:

A **l'estat espanyol**, els segles XIX i XX han estat una mostra d'**una gran persistència reaccionària**, presidida de manera permanent per un estatisme exacerbat que s'ha traduït en forma no sols de monarquies sinó, fins i tot, per diferents 'pronunciamientos' militars al segle XIX i per mitjà de veritables dictadures (1923-1930 / 1939-1978) al segle XX. Comentarem quines han estat, dins aquest marc polític reaccionari, estatista i imperialista, els avanços del republicanisme dins la nostra societat nacional.

A **l'estat francès** en el període que va des de la Revolució francesa (que cal prendre de referència), fins al darrer terç del segle XX el republicanisme ha estat interromput per diverses onades reaccionàries, de manera que després de la Segona Guerra Mundial, l'any 1945, ja s'havia proclamat (amb el general De Gaulle) la Cinquena República Francesa. El cas francès és interessant de remarcar com a exemple d'un determinat concepte de República que podem anomenar **uniformista** fins al fanatisme perquè es basa en unes normes de funcionament basades en la representació delegada en el parlamentarisme i **l'aplicació de la llei** d'una manera alhora formal, dràstica i maltissa a tothom, **sense considerar l'estatus social ni les característiques culturals o lingüístiques** de la població sota el domini de l'estat. Segons

¹⁵ Em permeto de recomanar una lectura atenta del llibre *Arrels a Octubre* (Barcelona: Edicions del 1979). Comparant la defensa indiscriminada de Lenin del dret de les nacions a l'autodeterminació amb els 14 punts del president Wilson de l'any 1918 (resultat de tripijocs i equilibris polítics diversos que van deixar nacions com la del Kurdistan en la indefensió), es desprèn taxativament que cal fer un esforç de reflexió seriós i restituir la primacia entorn de l'empenta produïda damunt l'alliberament nacional internacionalment a qui correspon (a Lenin i la Revolució d'Octubre) de qui els punts de Wilson no són més que un reflex tímid i distorsionat.

¹⁶ La propagació i aplicació d'aquest dret universal ha comportat l'alliberament de la dominació dels imperis occidentals, de pobles molt diversos a Europa, a l'Àsia i a l'Àfrica on s'han produït processos d'alliberament que, com hem comentat, en conjunt, han posat el sistema capitalista en un entorn de crisi ideològica i política greu.

aquestes **concepcions dogmàtiques** les diferències dels grups socials i lingüístics s'han de fer desaparèixer i la vida pública només es pot exercir en francès i 'a la francesa', i tota proposta d'organitzar vida social en alguna altra llengua o cultura col·lectiva és combatuda com a contrària a la nació francesa que és única i indivisible. Aquesta ideologia és la que va dinamitzar també les aventures imperialistes i colonialistes de França arreu del món. França és, en resum, un exemple clar d'instauració d'una **ideologia estatal-patriòtica com a 'ideologia de la desigualtat'** a la manera d'un instrument poderós per a mantenir un poder polític estatal immutable damunt els seus súbdits.

Pel que fa a **l'estat italià**, podem dir que des de la seva constitució com a estat ha seguit les idees polítiques unificadores imperialistes de l'estat francès incloent-hi les seves aventures colonials a l'Àfrica. Tot i que la unificació italiana data de l'any 1870 la república italiana existeix tan sols de l'any 1945 ençà, després d'uns anys d'un règim feixista iniciat l'any 1922.

* * *

Aquest marc polític general que hem descrit de manera succinta, ens pot donar una idea de la dificultat amb què s'han estès les idees i les pràctiques republicanes al si de la nostra nació.

Pel que fa al món de les idees, la francmaçoneria va penetrar més en els territoris més pròxims als llocs d'Europa on es va desenvolupar aquest corrent ideològic i, d'una manera general, podem dir que al nostre país va ajudar també al desvetllament del pensament republicà però d'una manera difusa. Ja hem parlat de les limitacions del pensament francmaçó originari i no hi insistirem.

A partir del segle XIX la nació catalana entra en un estat important d'ebullició social que havia d'influir en l'evolució ideològica i organitzativa del conjunt del moviment obrer i popular. Hi ha antecedents de republicanisme polític als Països Catalans en diferents conspiracions i motins ja els anys 1821 i 1822 i en un text polític publicat a París escrit per R. Xauradó (*Bases d'une Constitution Politique*), l'any 1832 i crits favorables a la República a les manifestacions de l'època. Abdó Terradas va crear una societat republicana l'any 1840 i han existit també episodis de revoltes cantonalistes al darrer terç del segle XIX.

Ja més ençà les idees republicanes s'expressen per diferents corrents polítics d'arrel popular, les lluites obreres, el moviment escolar, el creixement de la consciència nacional (autocentrament cultural i polític) i el rebuig a les ingerències de l'imperialisme. De fet, el republicanisme popular al nostre país té un d'abast internacional com a expressió reconeguda de llibertat republicana laica i superadora, en tots els àmbits, de l'Antic Règim. Les col·lectivitzacions de les empreses catalanes als anys 30 són un primer assaig de gestió obrera que, tot i les seves limitacions, assoleixen un ampli ressò arreu del món estimulant mostres importants de solidaritat popular. Però els Estats 'democràtics' europeus deixaran aïllada la República, perquè observen l'abast social del seu compromís com a massa perillós per als interessos conservadors dels líders i els estats capitalistes.

Totes aquestes expressions de lluita i de mobilització van ajudant a enfortir la consciència republicana que va lligada al moviment polític d'alliberament nacional-popular que es desenvolupa al llarg del segle XX. L'anarquisme i el comunisme, sorgits de l'esperit republicà, s'estenen al llarg del segle i al si de l'antifranquisme el republicanisme popular d'alliberament es concreta finalment, des del punt de vista ideològic i polític en l'independentisme d'esquerra que pren forma a la fi dels anys 60 del segle passat.

Cal tenir sempre present que el republicanisme esdevingué majoritari als anys 30 al nostre país, un període en què l'igualitarisme i el laïcisme aconseguiran fites socials importants com ho mostren els avenços en el camp de les col·lectivitzacions d'empreses i la reculada dràstica de la influència de les idees mítiques i religioses en aquesta època. El caràcter sobtat de la victòria republicana llargament esperada i treballada durant decennis, i la reacció franquista van impedir que aquesta experiència de societat igualitària i antimítica pogués donar els fruits esperables. Però en el breu temps de durada en què pogué establir i expandir els seus principis, el republicanisme popular va amarar tots els àmbits de la vida social, des del sindicalisme i els partits polítics, fins a l'escola catalana i el conjunt del catalanisme popular d'alliberament.

7. Crítica del liberalisme individualista i de les seves evolucions postmodernes

Els poders imperialistes reaccionaris han respost a la resistència popular davant el control capitalista creixent de l'economia i la involució de la ideologia dominant, per mitjà d'una mena de nova Aliança Reaccionària a imatge de la coneguda Santa Aliança que va establir l'Antic Règim per a mirar d'impedir la seva caiguda. Ho expliquem tot seguit.

Arribem al temps present després que els sistemes de dominació han mostrat totes les seves contradiccions en forma d'explotació de classe i pillatge imperialista. El canvi de segle i de mil·lenni obre pas a l'època de la **globalització** que ha estat la porta d'entrada a la nova forma de dominació en un nivell més accentuat de la contradicció. A tall de resum convé assenyalar que el fet més remarcable de l'època d'expansió i implantació del capitalisme al llarg de més de dos segles, és que, malgrat la propaganda entorn de la defensa de la 'democràcia' i de la 'pau mundial' que es proclama vanament, els resultats es poden resumir finalment **en tres grans experiències** que defineixen **el sistema actual de dominació a Occident**:

-La **proliferació de les guerres** com a mètode prioritari de determinació de les àrees d'influència dels Estats i les seves minories capitalistes dominants (dues guerres mundials com a exemples destacats) acompanyades pel recurs intermitent a règims **dictatorials** tant a Europa com a Amèrica (sobretot entre 1918 i 1988).

-El desplegament continuat de **justificacions ideològiques** per a tota mena d'agressions bèl·liques imperialistes arreu del món que han tingut lloc, de manera ininterrompuda, entre les quals podem remarcar les guerres d'Indo-xina i el Vietnam (1946-1975), la ingerència dels EUA en el règim feixista de Xile (1973-1990) i en la guerra de l'Iraq (2003-2011), i les intervencions a Líbia i a Síria (2011) etc.

-El paper creixent de la ideologia al voltant del **'fonamentalisme d'Estat'** per mitjà de la sacralització de les diferents estructures de poder, fonamentalisme ideològic del qual els estats francès i espanyol en són exemples remarcables.

El **capitalisme**, des de la seva implantació dins diferents estats, ha anat tenint **dificultats per a fer-se compatible amb la gestió democràtica de la societat** i si, en un primer moment, s'esforçava per a mostrar aspectes del republicanisme (com la promoció de les idees abstractes de democràcia, llibertat etc.) ben aviat ha anat generant ideologies restrictives a través de les seves estructures de repressió, cooptació, corrupció i propaganda.

* * *

El **republicanisme popular** s'ha anat mobilitzant de manera continuada, en forma de les lluites obreres, feministes, ecologistes, antiracistes, antiimperialistes (també antiglobalització) i, en la

majoria dels casos que han resultat victoriosos, per mitjà de les mobilitzacions d'alliberament nacional-popular; però el sistema mundial de dominació ha treballat amb insistència per a mantenir el control dels ressorts econòmics, socials i polítics del poder. És important posar al descobert **els eixos principals de la política capitalista del tombant de segle i de mil·lenni i fins als nostres dies** que, a la nostra manera de veure, defineixen la modalitat de **capitalisme despòtic** que s'ha anat implantant al llarg dels darrers anys, com a forma de règim polític cada dia més estesa.

- 1.-El reforçament de les estructures repressives i de control de l'Estat.
- 2.-El reforçament particularment intens dels instruments informatius, mediàtics, ideològics.
- 3.-La domesticació de l'espai de les esquerres dins el centre capitalista.
- 4.-Una política internacional de pactes (explícits o implícits) amb estats reaccionaris del món i de connivència amb les seves ideologies mítico-religioses de la desigualtat.

1.La majoria de la població ha anat essent sotmesa a **una nova forma d'esclavatge** convertint cada individu en una simple xifra, considerat només com a instrument útil per a mantenir un nivell mínim de consum per al funcionament del sistema econòmic però amb les possibilitats de mobilització i conscienciació dràsticament reduïdes. La localització i l'espionatge permanents, el control dels comptes corrents, les pressions constants damunt els sectors mobilitzats confereixen al poder una capacitat orwell·liana de control damunt la vida quotidiana de la població. La creació d'estructures allunyades de la gestió democràtica de proximitat acaben d'arrodonir la situació d'allunyament dels ressorts del poder. Des d'aquest allunyament inabastable a la població els poders despòtics s'esforcen per a d'estrènyer al màxim el control sobre el treball, el consum i les idees de cadascú per mitjà de les tecnologies disponibles cada dia més invasives.

2.La política es redueix a la propaganda mediàtica. Els missatges que aporten vots i són emesos dins els límits disposats pel sistema, són els únics que són difosos àmpliament. Els límits de l'acció i la mobilització possibles dins les normes establertes són els de la submissió al 'marc constitucional'. Les lleis (i entre elles la Constitució de l'Estat) marquen el que hem anomenat 'patriotisme estatalista' o **fonamentalisme d'estat** que és el cor de la nova 'ideologia de la desigualtat' en el capitalisme tardà actual. En les àrees del poder s'ha anat imposant la lògica del funcionament del sistema econòmic i, concretament financer, que permet l'acumulació de capital com a objectiu únic i sacralitzat.

3. Un aspecte fonamental per al manteniment del sistema de dominació ha estat la domesticació de l'espai de les esquerres dins l'Occident capitalista. La pseudoideologia autoproclamada progressista és l'expressió d'una degeneració intel·lectual que té per objectiu desbaratar les tendències al canvi social i polític tot combatent, en primera instància, el pensament materialista que és substituït per la simple propaganda enganyosa i la **pseudofilosofia postmoderna**¹⁷. S'ha reduït la política a la gestió parlamentària i governamental dins el sistema i a la manipulació de l'opinió publicada. Aquest ha estat el camí seguit pel socialisme (encapçalat, ja fa temps, pels sectors autoanomenats socialdemòcrates) i per la tendència eurocomunista dins el comunisme. Abans dels anys 1970-80 el sistema de dominació deixava marge per a la reforma, és a dir, per a la pràctica que s'ha anomenat reformisme. Ara aquesta possibilitat ja no existeix a causa de

¹⁷ La pseudofilosofia de la **postmodernitat** és, més que no pas una ideologia, una actitud davant la realitat social. La seva defensa de la subjectivitat individual fa que l'actitud davant la realitat social no parteixi de la voluntat d'entendre-la per tal de canviar-la sinó que s'acontenta amb la divagació aleatòria i efectista mirant de complaure o sorprendre el públic. L'ambigüitat i la innocuïtat política i social d'aquests enfocaments porta a confondre sovint el públic amb els cercles del poder, tot situant-se aleshores l'intel·lectual postmodern en la perspectiva de sobreviure a l'ombra dels poderosos.

l'augment creixent pressió del sistema damunt la massa de la població que depèn d'un salari, d'una pensió o d'un ajut o d'un guany comercial exigus.

En la situació actual, el contingut polític i social de la majoria de partits de l'àmbit tradicional de l'esquerra, no afronta les contradiccions principals sinó que s'orienta cap a àmbits inofensius i innocus per al poder (com el simulacre de 'progressisme' en temes com la sexualitat, el discurs hipòcrita i 'pietós' envers els pobres etc.) però que tendeix a la indiferència davant l'opressió social realment existent. I, al límit, com veurem, pot portar a la incongruència de la veneració de les formes d'opressió de l'Islam, a la indiferència davant la persecució de les revoltes populars de nacions oprimides etc. Tot plegat va afavorint la deriva cap a una mena de **fonamentalisme estatalista de caire despòtic** com a **nova fase del reaccionarisme**.

4. El sistema de dominació es clou **internacionalment per mitjà d'una política de pacte i connivència amb els poders i les ideologies reaccionàries** (com les dictadures àrabo-musulmanes). La negació a combatre els abusos de la ideologia religiosa musulmana (emparant-se cínicament en un suposat antiracisme hipòcrita) n'és un dels resultats més escandalosos. El silenci còmplice davant la persecució de les dones de l'Iran que lluiten contra l'obligació de cobrir-se el cap amb el vel islàmic és una prova recent d'aquesta posició reaccionària¹⁸.

* * *

El sistema de dominació entra, doncs, en una mutació al llarg de la segona part del segle XX: restricció dels salaris i de la cobertura social, via lliure a l'especulació del capitalisme financer, agressions imperialistes sovint disfressades de falses 'revolucions' (com en els casos de Líbia i Síria, l'any 2011) etc. Contra aquesta mutació les forces populars es troben desamparades perquè els partits autoanomenats d'esquerra van entrant en una involució ideològica accentuada que les fa ineficaces per a qualsevol perspectiva de canvi social i econòmic. El sistema ideològic i parlamentari cada dia més burocràtic ha transformat el panorama i ha introduït el germen de la corrupció i la innocuïtat política dins els regles de l'autoanomenada esquerra.

Les reaccions populars principals que s'han produït d'ençà del tombant de segle i de mil·lenni han tingut lloc en fenòmens dispersos (zapatisme, antiglobalització, alliberament nacional a Europa – i, concretament, als Països Catalans -, dinamització i politització de moviment populars pròxims, com l'amazic-, ascens important del moviment feminista, revoltes antiracistes, extensió de la consciència ecologista etc.). Tot i així el sistema de dominació treballa per a absorbir o anul·lar les mobilitzacions i les protestes per mitjà de l'efecte corruptor dels aparells d'estat capitalistes i les ideologies desmobilitzadores de la pseudoesquerra.

En el moment actual, però, els esforços per a la contenció de la revolta, tendeix a enfortir la solidaritat republicana popular de base. Només la solidaritat republicana pot destruir l'equilibri cínic de poder entre el capitalisme despòtic i les dictadures obscurantistes i pot anar obrint pas a **un nou paradigma**, basat en línies d'acció ja antigues, però renovades, com les següents:

- La defensa radical de la **Igualtat** (desbordant així l'individualisme fomentat des del poder).
- La promoció creixent de la **Fraternitat internacional** (trencant l'opressió i la compartimentació que fomenten els estats). Paradoxalment, la globalització capitalista està contribuint indirectament a facilitar l'articulació d'un front anticapitalista i antiimperialista d'abast internacional.

¹⁸ Dins aquesta mateixa perspectiva d'aliances despòtiques caldria incloure la permissivitat dels estats capitalistes envers els **estats gendarmes** (com Espanya, el Marroc i Turquia) que serveixen per a mantenir l'ordre opressiu mundial en diferents àrees estratègiques per als interessos del món occidental.

La deriva de les formes de dominació i la configuració de les lluites populars mostren aspectes que es poden analitzar com la preparació (i el presagi) dels canvis que han de venir com a resultat d'una superació del marc polític i social del tardocapitalisme.

* * *

És important relacionar els aspectes ideològics i polítics reaccionaris que hem descrit amb les dificultats per a alliberar-se de les ideologies mítico-religioses de la desigualtat, tenint en compte que el 'fonamentalisme d'Estat' no és altra cosa que una forma d'obscurantisme. A l'època actual és molt important mantenir la capacitat crítica envers totes les formes de la ideologia de la desigualtat perquè, com ho ha estat sempre, és un instrument fonamental mitjançant el qual el capitalisme manté el seu poder despòtic, injust i enganyós.

La crítica a la ideologia del capitalisme tardà no s'hauria de limitar, però, a un atac frontal de caire general, sinó que ha d'entrar en l'atac a aspectes que semblen més de detall, però que són importantíssims en la construcció dels referents ideològics, com les argumentacions que poden semblar secundàries en la seva propaganda, com les fal·làcies i les terminologies utilitzades. Sovint els líders dels moviments republicans populars mostren un esperit crític afuat però continuen fent ús, inconscientment de categories, criteris o terminologies que no fan altra cosa que reforçar el discurs de l'enemic¹⁹.

En el moment present (de confrontació de característiques 'últimes' en l'aspecte ideològic) el republicanisme popular no es pot permetre la frivolitat d'aconter-se amb una crítica superficial.

8.- Combatre les ideologies obscurantistes i reaccionàries, aquí i arreu

La República Catalana que el nostre poble anhela i necessita només s'aconseguirà intensificant tots els àmbits i ressorts de la lluita ideològica al nostre país; i paral·lelament estenent-la en un abast internacional.

La **ruptura** necessària per a assolir la República Independent (com qualsevol canvi important en les formes de dominació que es vulgui portar a terme) només serà possible arraconant la influència ideològica de l'obscurantisme i de la nova Aliança Reaccionària. La República serà la instauració de la llibertat, la igualtat i la fraternitat tan vanament proclamades i tan trepitjades arreu del món. La república efectiva en les seves realitzacions socials és igualitària socialment, materialista en l'anàlisi i participativa en l'activitat política i social; i és, per tant, necessàriament laica com hem explicat a bastament en el desenvolupament d'aquest escrit.

La superació del món actual segrestat pel capitalisme i els seus aliats en forma de bloc reaccionari universal només serà possible per mitjà de la superació de les ideologies mítiques i obscurantistes del moment present i arreu del món. Aquesta lluita ha de ser clarivident i ha de

¹⁹ Són arguments de l'enemic, per exemple, l'ús d'expressions com *deep state* (estat profund) per a denominar el que no és altra cosa que l'essència mateixa de l'estat espanyol; donar credibilitat al joc dreta-esquerra espanyoles; tractar d'unionisme allò que és simplement espanyolisme o patriotisme estatal feixistitzant, atorgant-li una categoria neutra d'una tendència política democràtica més, legitimant així indirectament la seva propaganda al carrer i als mitjans de comunicació com si es tractés d'una opinió dins un debat entre iguals, quan el seu objectiu és la negació de qualsevol intercanvi d'idees democràtic, etc.

posar en el seu objectiu ***l'obscurantisme vingui d'on vingui***. I en el món de tradició musulmana ***s'ha d'aliar amb les lluites d'arrel laica*** de les dones del Kurdistan i l'Iran amb el seu lema 'dona, vida i llibertat' i amb els amplis sectors laics del nord d'Àfrica (de Tunísia, d'Algèria, del Marroc etc.), un laïcisme especialment clar al si del moviment d'alliberament del poble amazic.

Els sectors laics dins països sotmesos al fanatisme religiós han de ser els nostres aliats preferents i indiscutibles. La nova empenta d'alliberament popular d'arrel republicana ha de ser capaç de salvar els prejudicis supremacistes i saber veure també els elements criticables en altres ideologies religioses o mítiques, basades en la passivitat o el conservadorisme davant les formes d'opressió, sense caure en l'embabaiament propi de prejudicis orientalistes que amaguen, de fet, formes de supremacisme occidental.

Serà, doncs, imprescindible combatre alhora el pseudoprogressisme i les aliances reaccionàries internacionals, tot portant a fons aquesta lluita ideològica que té tot el caire de ser el darrer refugi de la reacció en aquesta 'lluita final' a què tot el sistema opressiu ens està abocant.

Aquest combat ha de ser universal i també en profunditat en les diferents societats en què s'està portant a terme. Ara sabem també, per l'experiència de més d'un segle de lluita contra el sistema capitalista de dominació, que la revolució que el món actual necessita no es pot limitar a la conquesta única dels centres de poder polític. Sabem que no n'hi ha prou amb la ***conquesta dels centres neuràlgics de l'estat*** (militars, político-administratius, etc.) sinó que, a més de la nacionalització i el control social de la producció i del conjunt de l'economia, ***cal capgirar les estructures de reproducció social i ideològica*** (mitjans de comunicació, àmbits d'ensenyament, estructures de difusió de mites ancestrals - i dels més recents lligats al fonamentalisme d'estat etc.) tot superant les inèrcies que han propagat les ideologies de la desigualtat entre sectors socials amplis. Es tracta d'***assolir l'hegemonia dins el conjunt de la societat i dins els sistemes de reproducció de les ideologies avui dominades pel reaccionarisme***. Cal assolir, doncs, un estadi hegemònic com ja fa temps que teoritzava Gramsci, una hegemonia que ha d'abastar, molt concretament, l'àmbit del desenvolupament i la reproducció de les ideologies socials col·lectives.

Les ideologies obscurantistes i mítiques són uns instruments nefastos i negatius que s'oposen frontalment al naixement d'***un mon republicà, laic, lliure i fraternal***.

La nostra crítica ideològica ha de ser implacable i la nostra laïcitat insubornable.

Carles Castellanos Llorenç
31.03.23